

The Problem of Ethnic-linguistic Relationship between Georgians and Basques from the Point of View of Spanish Authors

ქართველებისა და ბასკების ეთნიკურ-ენობრივი
ურთიერთმიმართების პრობლემა ესპანელ
ავტორთა თვალთახედვით

Avtandil Nikoleishvili

Doctor of Philological Sciences, Professor,
Head of Department of Georgian Philology at Kutaisi
Akaki Tsereteli State University

email: avtandil.nikoleishvili@gmail.com

Tel: +995 577 28 28 61;

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-3339-2778>

Abstract: The problem of ethnic and linguistic kinship of Georgians and Basques has been a subject of considerable interest since ancient times. Starting from the sixth century BC, Greek and Roman chroniclers have expressed very significant opinions regarding this problem. According to many of them, Iberians and Georgians living in the Pyrenees, or the Iberian Peninsula are ethnically and linguistically related people. As for the Georgian chroniclers and writers, the interest in the mentioned problem has been manifested in their thinking since the 8th-9th centuries. According to many of them, the Basque language has a lot in common with Georgian and Caucasian languages in terms of its structure and grammatical categories. The mentioned circumstance essentially determined the fact that the research of the mentioned problem became not only the subject of research of Georgian, Basque, and Spanish scientists, but also one of the main directions of the study of scholars of other nationalities. In this paper, several particularly interesting works are briefly analyzed from this point of view, the authors of which express very important opinions regarding the ethnic and linguistic kinship of Georgians and Spaniards, in particular Basques. These authors are Ruben Mendoza, Francisco López Seivané and Martina Mintegui Bilbao. They emphasize their ethnic and linguistic kinship based on the analysis of the linguistic and socio-ethnographic relationships of the mentioned peoples. As can be clearly seen from the thinking of the named authors, many representatives of Basque and Spanish scholars clearly support the ethnic and linguistic kinship of Georgians and Basques and actively try to find arguments confirming this.

Key Words: Georgians, Basques, Ruben Mendoza, Francisco López Seivane, Martina Mintegui Bilbao.

ავთანდილ ნიკოლეიშვილი

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ქართული ფილოლოგიის დეპარტამენტის ხელმძღვანელი
ელ-ფოსტა: avtandil.nikoleishvili@gmail.com

ტელ: +995 577 28 28 61

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-3339-2778>

აბსტრაქტი: ქართველებისა და ბასკების ეთნიკური და ენობრივი ნათესაობის პრობლემა უძველესი დროიდან იყო ქცეული საკმაოდ დიდი ინტერესის საგნად. კერძოდ, ჩვენს წელთაღრიცხვამდე მეექვსე საუკუნიდან დაწყებული ამ პრობლემასთან დაკავშირებით მეტად საგულისხმო მოსაზრებები აქვთ გამოთქმული ბერძენ და რომაელ მემატიანეებს. არაერთი მათგანის აზრით, პირენეის ანუ იბერიის ნახევარკუნძულზე მცხოვრები იბერიელები და ქართველები ეთნიკურადაც და ენობრივადაც აშკარად მონათესავე ხალხებს წარმოადგენენ. რაც შეეხებათ ქართველ ქართველ მემატიანეებსა და მწერლებს, აღნიშნული პრობლემისადმი ინტერესი მათ ნააზრევში VIII-IX საუკუნეებიდან ვლინდება. კერძოდ, არაერთი მათგანის აზრით, ბასკურ ენას თავისი სტრუქტურითა და გრამატიკულ კატეგორიათა მსგავსებით ბევრი რამ აქვს საერთო ქართულ და კავკასიურ ენებთან. ამ გარემოებამ არსებითად განსაზღვრა ის ფაქტი, რომ ხსენებული პრობლემის კვლევა არა მარტო ქართველ, ბასკ და ესპანელ მეცნიერთა კვლევის საგნად იქცა, არამედ სხვა ეროვნების სწავლულთა შესწავლის უმთავრეს მიმართულებადაც. წინამდებარე ნაშრომში მოკლედ არის გაანალიზებული ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებით საინტერესო რამდენიმე ნაშრომი, რომელთა ავტორებიც საინტერესო მოსაზრებებს გამოთქვამენ ქართველთა და ესპანელთა, კერძოდ კი ბასკთა, ეთნიკურ და ენობრივ ნათესაობასთან დაკავშირებით. ეს ავტორები არიან: რუბენ მენდოზა, ფრანცისკო ლოპეს სეივანე და მარტინა მინტეგი ბილბაო. ისინი ხსენებულ ხალხთა ენობრივ და ყოფით-ეთნოგრაფიულ ურთიერთმამართებათა გაანალიზების საფუძველზე ხაზგასმით აღნიშნავენ მათ ეთნიკურ და ენობრივ ნათესაობას. როგორც დასახელებულ ავტორთა ნააზრევიდანაც თვალნათლივ ჩანს, ბასკ და ესპანელ სწავლულთა არაერთი წარმომადგენელი აშკარად უჭერს მხარს ქართველებისა და ბასკების ეთნიკურ და ენობრივ ნათესაობას და აქტიურად ცდილობს ამის დამადასტურებელი არგუმენტების მოძიებას.

საკვანძო სიტყვები: ქართველები, ბასკები, რუბენ მენდოზა, ფრანცისკო ლოპეს სეივანე, მარტინა მინტეგი ბილბაო.

ქართველებისა და ბასკების ეთნიკური ნათესაობის პრობლემა უძველესი დროიდან იყო ქცეული საკმაოდ დიდი ინტერესის საგნად. კერძოდ, პირენეის ანუ იბერიის ნახევარკუნძულზე მცხოვრებ იბერიელთა შესახებ პირველ წერილობით ცნობებს ჩვენს წელთაღრიცხვამდე VI საუკუნიდან დაწყებული ვხვდებით ბერძენ და რომაელ მემატიანეთა ნაწერებში. იბერიის ნახევარკუნძულზე უძველესი დროიდან მცხოვრებ ხალხთა ენათაგან ბასკური ერთადერთია, რომელსაც თავისი შინაგანი ბუნებით ბევრი რამ აქვს საერთო ქართულ და კავკასიურ ენებთან. ამ გარემოებამ არსებითად განსაზღვრა ის ფაქტი, რომ ხსენებული პრობლემის კვლევა უკვე დიდი ხანია იქცა არაერთი მეცნიერის შესწავლის უმთავრეს მიმართულებად.

მაგალითად, აი, რა შეფასებას აძლევს ყოველივე ზემოთქმულს აკადემიკოსი შოთა ძიმიგური: „რა თანამიმდევრობაა დასავლეთისა და აღმოსავლეთის იბერიელებს შორის, არიან თუ არა ერთმანეთის მონათესავე ქართველი და პირენეელი იბერები, თუ აქ სახელწოდებათა უბრალო თანხვედრაა, - ეს კითხვა აღედრათ ჯერ კიდევ ანტიკური ხანის ბერძენ და რომაელ ავტორებს: მწერლებს, მეცნიერებს, სახელმწიფო მოღვაწეებს... შემდგომს საუკუნეებში ამავე საგანზე თავისი შეხედულებები აქვთ გამოთქმული ძველ სომეხ და ქართველ მოღვაწეებსაც. ეს საკითხი მთელი სიმწვავეით დაისვა ახალ ევროპულ მეცნიერებაშიც.

ამრიგად, აზიისა და ევროპის იბერიელთა ისტორიული, ეთნოლოგიური და ლინგვისტიკური დამოკიდებულების კვლევა საერთაშორისო მეცნიერულ პრობლემათა წყებას განეკუთვნება“ (ძიმიგური, 1978: 69).

ერთ-ერთი უმთავრესი პრობლემა, რომელიც თავიდანვე გამოიკვეთა აზიელ და ევროპელ იბერიელებთან დაკავშირებით შექმნილ მატთანებსა და სამეცნიერო ნაშრომებში, მათი პირველსაცხოვრისის დადგენაა. აღნიშნული საკითხის გარკვევა იმთავითვე რომ იყო ქცეული განსაკუთრებული მნიშვნელობის მქონე მოვლენად, ეს ცნობილი ბერძენი ისტორიკოსის - აპიანეს (ძვ. წ. II ს.) მიერ გამოთქმული თუნდაც ამ მოსაზრებითაც ნათლად ჩანს: „იბერებს, რომლებიც აზიაში არიან, ზოგი მიიჩნევს ევროპელი იბერების წინაპრებად, ზოგი (ამათ) ახალშენებად, სხვები კი მხოლოდ თანამოსახლეებად, რადგან არც ზნე აქვთ არაფრით მსგავსი და არც ენაო“ (აპიანე, 1959: 159).

აპიანეს მიერ გამოთქმულ ამ მოსაზრებას რევაზ სირამემ, რომელმაც აღნიშნულ პრობლემას მეტად საინტერესო ნაშრომი მიუძღვნა სათაურით – „ესპანეთის იბერები“ ქართულ მწერლობაში,“ ასეთი განმარტებადელი

შეფასება მისცა: „როგორც ვხედავთ, შესაძლებელ თვალსაზრისთა არჩევანი ფართო ყოფილა: 1. პირველი მოსაზრებით, ესპანეთის იბერების წინაპრები ქართველები არიან. იგულისხმება, რომ ესპანეთში შემდგომ არიან გადასახლებულნი; 2. ისტორიკოსთა მეორე ჯგუფი საპირისპირო აზრს გამოთქვამდა: იბერთა საერთო წინაპრები ესპანეთის იბერებია და „აზიის იბერები“ შემდეგ არიან აქეთკენ გადმოსახლებული; 3. სხვა ავტორები კიდევ ამათგან სრულიად განსხვავებული თვალსაზრისის დასაბუთებას ცდილობენ: ეს ორი იბერია მხოლოდ და მხოლოდ თანამოსახელეა, მათ შორის არავითარი ნათესაობა არ არსებობსო“ (სირამე, 1980: 17).

შოთა ძიმიგურის აზრით, „ქრონოლოგიურად პირველი ცნობა აზიიდან იბერების მიგრაციის თაობაზე ეკუთვნის ძველ რომაელ მწერალსა და მეცნიერს, პომპეუსის ელჩს ესპანეთში, რომის საჯარო ბიბლიოთეკის დამაარსებელს ვარონს (II-I საუკ. ძვ. წელთაღრ.), რომლის თხზულება, მართალია, არ შემონახულა, მაგრამ ცნობა დამოწმებულია რომაელი ნატურალისტის - პლინიუსის (I საუკ. ახ. წელთაღრ.) თხზულებაში. აი, რას ამბობს პლინიუსი:

„ვარონი ირწმუნება, რომ იბერები, სპარსელებიც, ფინიკიელებიც, კელტებიც და პუნიკებიც მთელ ესპანეთში განსახლდნენ“ (ძიმიგური, 1978: 70). ამავე მოსაზრების მომხრე იყვნენ აგრეთვე პრისციანი, პლინიუს დიდი, მაქსიმე აღმსარებელი და ჩვენს წელთაღრიცხვამდე და შემდგომ დროს მოღვაწე სხვა მემატიაელებიცა და მეცნიერებიც.

იყვნენ საპირისპირო მოსაზრების გამომთქმელნიც (მეგასტენე, ევსევი კესარიელი, სოკრატე სქოლასტიკოსი, ატალიატე...), რომელთა მტკიცებითაც, სინამდვილეში საპირისპირო მოვლენასთან გვექონდა საქმე და აღმოსავლეთში მცხოვრები იბერიელები პირენეის ნახევარკუნძულიდან იყვნენ გადასახლებული.

როგორც ითქვა, მოსაზრება ქართველებისა და ბასკების ეთნიკური და ენობრივი ნათესაობის შესახებ ჩვენამდე მოღწეულ ქართულ წერილობით ტექსტებში პირველად VIII-IX საუკუნეებში ფიქსირდება. კერძოდ, აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით ჩვენამდე მოღწეულ ჯერ-ჯერობით პირველ წერილობით ცნობად უნდა მივიჩნიოთ წმიდა ბასილი კესარიელის (331-379 წწ.) ცნობილი ნაწარმოების - „ექუსთა დღეთაჲს“ ქართული თარგმანი, რომელიც სწორედ VIII-IX საუკუნეებში არის შესრულებული.

აი, რა წერია ხსენებულ თარგმანში აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით: „არა იყო ზღუად, რომელ არს გარეგან ლადირად, და არცა შესაძრწუნებელი იგი სიღრმე, რომელსა ვერ მიჰკადრებენ მენავენი, რომელი-იგი გარე მოადგს მას ჭალაკსა ბრიტანიადსასა და ქართველთა მათ დასავლეთისათა, არამედ მაშინ დაეზადნეს და განევრცნეს“ (სირამე, 1980: 8).

რევაზ სირამის განმარტებით, დამოწმებული ფრაგმენტის აზრი ასეთია: „თავდაპირველად ზღვა არ არსებობდა, ზღვა, რომელიც დღეს ლადირის

ზღვის ირგვლივ; არც ის შემადრწუნებელი უფსკრული იყო, რომელსაც მეზღვაურები უფროსიან ხოლმე, რომელიც ეკვრის ბრიტანეთის კუნძულსა და „დასავლეთის ქართველებს,“ არამედ შემდეგში წარმოიშვა და განიცვლიდა.“

ქრონოლოგიურად ჩვენამდე მოღწეული მეორე ქართული წერილობითი წყარო, რომელიც აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებითაც გვაწვდის კონკრეტულ ინფორმაციას, ათონის ივერთა მონასტრის ღვთისმსახურის - ექვთიმე მთაწმიდელის (955-1028 წწ.) მიერ ქართულად თარგმნილ იპოლიტე რომაელის თხზულებაში თავად მთარგმნელისგან ჩამატებული ის ეპიზოდია, სადაც ბიბლიური იაფეთის მრავალრიცხოვან შთამომავალთა იმ ჩამონათვალში, რომლებიც მსოფლიოს სხვადასხვა რეგიონებში განსახლდნენ, პირენეის ნახევარკუნძულზე მცხოვრები „**კელტ-ქართველნი დასავალისანიც**“ არიან ნახსენები (კეკელიძე, 1956: 172).

ქართველთა და ესპანელ იბერიელთა ნათესაობასთან დაკავშირებით არსებული ზემოთ აღნიშნული მოსაზრება, ადრინდელი შუა საუკუნეებიდან მოყოლებული, საქართველოშიც რომ ყოფილა ფართოდ გავრცელებული, ამას გიორგი მთაწმიდელის (1009-1065 წწ.) ცნობილი ნაწარმოების - „იოანეს და ექვთიმეს ცხოვრების“ (დაწერილია 1042-1044 წლებში) ის ეპიზოდიც ადასტურებს, რომელშიც აღნიშნულ საკითხზეცაა გამახვილებული ყურადღება.

მეტი სიცხადისათვის დავიმოწმებ ფრაგმენტს ხსენებული ტექსტიდან: საბერძნეთში, ათონის მთაზე, აგებულ ივერთა მონასტერში ბერად დაყუდებულმა წმიდა იოანემ თორნიკე-ყოფილ იოანეს გარდაცვალების შემდეგ გადაწყვიტა, „აღიღოს ძე თვისი და რავდენიმე მოწაფენი და ივლტოდეს სპანიად,.... რამეთუ ასმიოდა, ვითარმედ ქართველნი არამცირედნი ნათესავნი და ერნი მკვიდრ არიან მუნ“ (ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, 1967: 54).

მიღებული გადაწყვეტილების სისრულეში მოსაყვანად იოანემ თანმხლებ პირებთან ერთად საპორტო ქალაქ ავიდოსს მიაშურა, სადაც „სპანიისათა მიმავალი“ ნავის პოვნა სურდა. იქ იგი შეხვდა იმ პიროვნებას, რომელიც „მას ჟამსა მთავრობდა ავიდოსს“ და, როგორც „ფრიად საყვარელ“ მეგობარს, თავისი გულისთქმა გაანდო. ავიდოსის მმართველი მტკიცედ „წინააღუდგა“ იოანეს ამ გადაწყვეტილებას და თხოვა, თავისი განზრახვა მას ბერძენთა მეფისთვის შეეტყობინებინა და მხოლოდ მისი თანხმობის შემთხვევაში გამგზავრებულიყო ესპანეთში. მაგრამ, როგორც ავტორისეული მონათხრობიდან ვგებულობთ, ბერძენთა მეფემ და სამეფო კარის სხვა წარმომადგენლებმა იოანეს ამ განზრახვაზე ხელი ააღებინეს და „დიდითა პატივითა“ და „დიდითა ბოძითა განუტევეს... თვისსა მონასტერსა.“

როგორც დამოწმებული ფრაგმენტიდან ჩანს, გიორგი მთაწმინდელმა თავისი ამ მონათხრობით მიზანმიმართულად მიაპყრო ყურადღება ქართველებისა და ბასკების ნათესაობის პრობლემას და ხაზგასმით აღნიშნა,

რომ შორეულ „სპანიაში“ მცხოვრები „არამცირედნი ერნი“ „ქართველთა ნათესავნი“ არიან. მიუხედავად იმისა, რომ იგი ესპანეთში მცხოვრებ ქართველთა ნათესავი ხალხის ეთნიკურ სახელს არ აკონკრეტებს, დღევანდელი მკითხველისათვის ყოველგვარი დამატებითი არგუმენტების გარეშე დაუეჭვებლად ცხადია, რომ მათში ბასკები იგულისხმებიან და არა რომელიმე სხვა ერის წარმომადგენლები.

გიორგი მთაწმიდელიდან მოყოლებული ტიმოთე გაბაშვილამდე (1703-1764 წწ.) აღნიშნულ საკითხს ქართველ ავტორთაგან აღარავინ შეხებია. თუმცა ხსენებული პრობლემა კვლავაც რომ რჩებოდა იმ პერიოდის ქართველ მოღვაწეთა ცხოველი ინტერესის საგნად, ამის შესახებ მეტად მნიშვნელოვან ინფორმაციას გვაწვდის XVII საუკუნის ცნობილი ფრანგი მოგზაური ჟან შარდენი, რომელმაც ხსენებული საუკუნის 70-იან წლებში ფაქტობრივად მთელი საქართველო მოიარა და ამ მოგზაურობის ამსახველ თავის წიგნში აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით ასეთ რამ გვიამბო:

კახეთის მეფე თეიმურაზთან გამართულ ნადიმზე მიწვეული სტუმრისთვის გამომშვიდობების წინ მეფეს უკითხავს, როგორ ბრძანდება ჩემი ნათესავი ესპანეთის მეფეო და „ძვირფასი ქვებით მორთული თასით“ შეუსვამს მისი სადღეგრძელო. აი, რა კომენტარი გაუკეთებია შარდენს ამ ფაქტთან დაკავშირებით: „დიდხანს ვიფიქრე იმის შესახებ, თუ რანაირად უნდა ყოფილიყო მთავარი (თეიმურაზი - ა. ნ.) ესპანეთის მეფის ნათესავი და მივხვდი, რომ ეს მრავალი ავტორის აზრს ეთანხმებოდა. ესპანელები წარმოშობით იბერიელები არიან. კაპუცინებს ვკითხე, როგორ ესმის-მეთქი ეს ნათესაობა მთავარს. მათ მიპასუხეს, რომ კლიმენტი მერვემ თეიმურაზისადმი მიწერილ წერილებში იგი ფილიპე მეორის ნათესავად, ხოლო იბერიელები და ესპანელები ძმებად მოიხსენიანო. თეიმურაზი და მისი მემკვიდრეები ამაცობენ ამ ნათესაობით“ (შარდენი, 1975: 349).

რაც შეეხება ტიმოთე გაბაშვილს, ხსენებულ შეხედულებას იგი საღვთისმსახურებლო მიზნით პალესტინასა და საბერძნეთში მის მოგზაურობასთან დაკავშირებულ შთაბეჭდილებათა ამსახველი მხატვრულ-დოკუმენტური ტექსტის - „მიმოსღვის“ ყველა ხელნაწერში იმეორებს, რის საფუძველზეც შეიძლება ვიფიქროთ, რომ აღნიშნული ჰიპოთეზა მის დროს საკმაოდ ფართოდ ყოფილა გავრცელებული. კერძოდ, ავტორის თქმით, ეს მოსაზრება მისთვის ცნობილ ბერძენ სწავლულს - ევგენიოსს გაუცვნია, ტიმოთეს შეფასებით, „დიდ ფილოსოფოსს, ევროპიას ძვირად სადმე პოვნის ვინმეს შესაძარად მისსა.“

ტიმოთეს შეკითხვაზე: “ვითარ და რასათვის ქართველთა შპანია ეწოდების და შპანიელთაა ქართველი?” ევგენიოსს ასეთი პასუხი გაუცია: „იგი უძველესისა ბრძნისა ვისმე მელეტეოზისა წიგნისაგან აღმოიკითხევა და გვეტყოდა, ვითარმედ ჟამსა ალექსანდრე მაკედონელისასა შპანიელნი მრავალნი მისრულან ქართლად, და კვალად ჟამთა ოკრებასა ქართლისასა

ქართველნი მეფე და დიდებულნი წარსულან შპანიად, და მათნი მეფენი და მთავარნი ნათესავნი არიან ქართველთა, და მდინარესაცა მათსა ქართველთი ეწოდება” (გაბაშვილი, 1956: 50).

როგორც ტიმოთეს მონათხრობიდან ვგებულობთ, ქართველთა და ესპანელთა ნათესაობასთან დაკავშირებულ საკითხთა გარკვევით იგი საბერძნეთში წასვლამდეც ყოფილა დაინტერესებული. კერძოდ, აი, რას წერს მწერალი ამასთან დაკავშირებით: „აღმომეკითხა წერილთა შინა ჩემთა, ვითარმედ ბერძნულისაგან სპანთა ენათა ზედა ვსთარგმნეო, ქართველნი მთარგმნელნი წერენ (ქართულთა უწესენ შპანიად), ამისთვის ვკითხვედი ევგენიოს. ხოლო იგი განგვიმარტავდა, ვითარმედ არის ძველთა წერილთა შინა მდებარედ, ვითარმედ ქართველნი მოსრულან შპანიად და დამკვიდრებულან, და უწოდეს მეფესა შპანიისასა ქართველი; და კვალად შპანიელნი წარსულან საქართველოთა შინა და მუნ დამკვიდრებულან, ამისთვის ქართველთა და შპანიელთა ურთიერთარს სახელი ენაცვლებიან” (გაბაშვილი, 1956: 54).

ქართველებისა და ბასკების ეთნიკურ და ენობრივ სიახლოვეზე საუბრის დროს რამდენიმე სიტყვა საქართველოში ნაცხოვრები ბასკი მწერლის - მარტინა მინტეგი ბილბაოს შესახებაც უნდა ითქვას. ამ თვალსაზრისით უაღრესად საინტერესოა მისი წიგნი - „ჩემი ბასკეთი,“ რომელიც მას მის პირვანდელ სამშობლოში - ბასკეთში მოგზაურობის შედეგად მიღებულ შთაბეჭდილებათა საფუძველზე აქვს დაწერილი.

როგორც მწერლის ბიოგრაფიიდან ცნობილია, ესპანეთში ხანგრძლივი დროის განმავლობაში მიმდინარე სამოქალაქო ომის გამო სამშობლოდან 1937 წელს, ათი წლის ასაკში, ყოფილ საბჭოთა კავშირს თავშეფარებულ მარტინას ესპანეთში სტუმრად გამგზავრების უფლება პირველად მხოლოდ 29 წლის შემდეგ, 1966 წელს, მისცეს ერთი თვით, მეორედ კი, ესპანეთის ხელისუფლების მიერ დაწესებული შეზღუდვიდან გამომდინარე, მშობლიურ ბასკეთს იგი სამი წლის მერე ესტუმრა თვენახევრის განმავლობაში.

მარტინა მინტეგი ბილბაოს წიგნისადმი ქართველ მკითხველთა მხრიდან გამოვლენილი მძაფრი ინტერესი არსებითად განაპირობა ფართოდ პოპულარულმა ჰიპოთეზამ ქართველთა და ბასკთა ეთნიკურ და ენობრივ ნათესაობასთან დაკავშირებით. თავისი ესპანური შთაბეჭდილებების მოთხრობის დროს „ჩემი ბასკეთის“ ავტორი, ბუნებრივია, არც ამ პრობლემას ტოვებს უყურადღებოდ და აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებითაც გვაწვდის საგულისხმო ცნობებს.

მაგალითად, წიგნის პირველი გამოცემის შემდეგ მას ტელეფონით შეხმიანებია აკადემიკოსი აკაკი შანიძე და სწორედ ამ საკითხზე სასაუბროდ უთხოვია მასთან შეხვედრა. აი, როგორ იხსენებს თავად მწერალი ამ შეხვედრის ამბავს: „პატივცემულ აკადემიკოსთან სამი საათი მაინც დაყვავით.

მან ჩემს წიგნს დადებით შეფასება მისცა. წიგნის თაროდან რამდენიმე ბასკური წიგნი გადმოიღო...

აკადემიკოსი გველაპარაკა იმის შესახებ, რომ ახალგაზრდობისას, საშუალება რომ ჰქონოდა, სურდა ბასკური და ქართული ენების ურთიერთობის საკითხებზე ემუშავა. როდესაც ესპანელი ლტოლვილები 1937 წელს საბჭოთა კავშირში ჩამოიყვანეს, გადაწყვეტილი ჰქონია ერთი ბასკური ოჯახისთვის მასპინძლობა გაეწია, თავის სახლში დაეყენებინა, მათგან ბასკური ენა ესწავლა, მაგრამ მაშინ ეს ამბავი ვერ მოხერხდა“ (მარტინა მინტეგი ბილბაო, 1972: 86).

როგორც მარტინა მინტეგის მონათხრობიდან თვალნათლივ ჩანს, იგი არა მარტო ზოგადად ემხრობოდა იმ თეორიას, რომ ბასკები და ქართველური ტომები ეთნიკურადაც და ენობრივაც მონათესავე ხალხებს წარმოადგენენ, არამედ თავადაც ცდილობდა არაერთი კონკრეტული არგუმენტიც მოეტანა ამის დასტურად. მისი მონათხრობის მიხედვით, მიუხედავად იმისა, რომ თავიანთი ხანგრძლივი ისტორიის განმავლობაში ბასკები ეროვნული თვალსაზრისით მრავალგზის ქცეულან დევნა-შევიწროების მსხვერპლად, მათ მაინც შეძლეს თავიანთი ეთნიკური და ენობრივი ინდივიდუალობის დაცვა და შენარჩუნება.

მაგალითად, თავის პირვანდელ სამშობლოში ხანგრძლივი დროით განშორების შემდეგ სტუმრად ჩასული მწერალი მწვავედ განიცდიდა იმ ფაქტს, რომ მას ბასკური ენა თითქმის დავიწყებული ჰქონდა. მშობლიური ენის არცოდნას კი ბასკები ძალიან მტკივნეულად განიცდიდნენ, რადგანაც სწორედ ეს ენა წარმოადგენს მათთვის ერთმანეთთან დამაკავშირებელ უმთავრეს ენობრივ საშუალებას. თავად მწერლის ხაზგასმით, მშობლიური ენისადმი მათი ამგვარი ერთგულების ნათელ გამოვლინებას წარმოადგენდა ის ფაქტი, რომ ერთადერთი საყვედური, რომელსაც მას ბასკეთში სტუმრად ყოფნის დროს დაუფარავად ეუბნებოდნენ ახლობლებიცა და იმხანად გაცნობილი თანამემამულეებიც, მის მიერ ბასკური ენის უცოდინარობასთან იყო დაკავშირებული.

აი, რას წერს თავად მარტინა ამასთან დაკავშირებით: „ბასკები ერთმანეთს რომ შეხვდებიან, აუცილებლად ბასკურად ლაპარაკობენ. როგორ სწყინდათ ახლად გაცნობილ მეგობრებს, როდესაც გაიგებდნენ, მე ეუსკერა (ბასკური - ა. ნ.) რომ არ ვიცოდი“ (მარტინა მინტეგი ბილბაო, 1972: 53).

ბასკებსა და ქართველებს შორის არსებულ ეთნიკურ ნათესაობაზე საუბრის დროს მარტინა მინტეგი ბილბაო ამ ნათესაობის წარმომჩენ რამდენიმე ნიშან-თვისებასაც მიაპყრობს მკითხველის ყურადღებას. მაგალითად, მას ამ ნათესაობის სწორედ ერთ-ერთ თვალნათლივ გამოვლინებად მიაჩნდა ის სიახლოვე, ბასკურ და ქართულ ხალხურ სიმღერებს შორის რომ შეინიშნება ცხადად და აშკარად. აი, რას წერს თავად მწერალი ამასთან დაკავშირებით: „შვიდკაცას გახსენებამ და ღვინომ

სიმღერის ხასიათზე დააყენა ინიაკი, სილვესტრე და ხოსე. სამხმიანი ბასკური სიმღერა წამოიწყეს. ბევრი რამ ნაცნობი მომესმა მათ სიმღერებში. განსაკუთრებით ერთი მათგანი ძალიან ჰგავდა გურულ სიმღერას:

სამნი ძმანი გურულები
მუშაობდნენ ყანასა...

ეგებ მომეჩვენა, არ ვიცი. ეს კია, ბასკური სიმღერაც სამხმოვანია“ (მარტინა მინტეგი ბილბაო, 1972: 72).

ბასკთა და ქართველთა ეთნიკური ნათესაობის წარმომჩენ მხარედ მარტინა მინტეგი ბილბაო მათი გარეგნული იერსახის მსგავსებასაც მიიჩნევდა და აღნიშნავდა: „ბასკები გარეგნობით ძალიან ჰგვანან ქართველებს. მეც საქართველოში ქართველ ქალში ვერ მარჩევენ. ბასკი ფიცხი და მოუსვენარია, ხმამაღლა ლაპარაკობს. სათქმელი თუ ვერ გაგაგებინა, ხელების მოშველიებაც უყვარს. სტუმრისთვის არაფერს დაზოგავს. ბასკები გულადები არიან. ეს სამოქალაქო ომის დროსაც დაამტკიცეს, როდესაც მთელი ბასკეთი რესპუბლიკელთა მხარეზე იბრძოდა; ბასკმა არც შიში იცოდა, არც უკან იხევდა, სიმღერით იმარჯვებდა და სიმღერითვე კვდებოდა“ (მარტინა მინტეგი ბილბაო, 1972: 73).

მართალია, ავტორის მიერ ჩამოთვლილი ნიშან-თვისებების რომელიმე ხალხისთვის პრიორიტეტულად მიკუთვნება მეტად პირობითია, მაგრამ ქართველი და ბასკი ხალხების ისტორიული ყოფიდან გამომდინარე, მათი ეროვნული ინდივიდუალობის განმსაზღვრელ თვისებებად აღნიშნულ სახასიათო თვისებებზეა ხაზგასმად არა გვგონია რეალურ საფუძველს მოკლებული მსჯელობის ნაყოფს წარმოადგენდეს.

მიუხედავად იმისა, რომ ქართულ-ბასკურ ეთნიკურ და ენობრივ ურთიერთმიმართებასთან დაკავშირებულ პრობლემათა შესწავლა საქართველოში ტიმოთე გაბაშვილის შემდგომ პერიოდშიც იყო ქცეული ინტერესის საგნად, ქართველ მკვლევართა მიერ ამ მიმართულებით გამოვლენილმა ინტერესმა განსაკუთრებით დიდი მასშტაბები გასული საუკუნის 70-იანი წლებიდან შეიძინა. კერძოდ, 1975 წელს საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ენისა და ლიტერატურის განყოფილებასთან დაარსდა „ბასკური ენისა და კულტურის შესწავლის ხელშემწყობი საზოგადოება“, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ბასკური ენის სწავლებასაც ჩაეყარა საფუძველი, ხოლო ქართველ ენათმეცნიერთა და ისტორიკოსთა ცალკეული წარმომადგენლები აქტიურად იკვლევენ ქართულ-ბასკურ და ბასკურ-კავკასიურ ენობრივ და ისტორიულ მიმართებათა პრობლემურ საკითხებს.

იმის გათვალისწინებით, რომ ქართულ-ბასკურ პრობლემასთან დაკავშირებით ქართველ სწავლულთა მიერ გამოთქმული მოსაზრებანი ამ პრობლემით დაინტერესებული ქართველი მკითხველისთვის ადვილად ხელმისაწვდომია, მათ შესახებ მსჯელობას მეტად აღარ გავაგრძელებ და

ქვემოთ წარმოგიდგენთ ამასთან დაკავშირებით ესპანურ ინტერნეტსაიტებზე განთავსებული რამდენიმე ტექსტის თავისუფალ თარგმანსა და ანალიზს. მათ მოძიებასა და ქართულად თარგმნაში დამეხმარა მადრიდის (ესპანეთი) „კომილას პონტიფიკალის“ (Pontificia de Comillas) უნივერსიტეტის სტუდენტი სებასტიან (საბა) გილენ-ნიკოლეიშვილი.

ფრანცისკო ლოპეს სეივანე (Francisco López-Seivane) - მწერალი, ჟურნალისტი და მოგზაური. მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში, მათ შორის საქართველოშიც, მოგზაურობასთან დაკავშირებული თავისი შთაბეჭდილებები მან საინტერესოდ გვიამბო წიგნში - მომთაბარის ქრონიკები“. ავტორისეული მონათხრობისადმი ინტერესს მნიშვნელოვანწილად განაპირობებს ის ფაქტი, რომ მასში ქართულ-ბასკურ ურთიერთობასთან დაკავშირებულ საკითხებსაც უჭირავს საგულისხმო ადგილი. ამ ინტერესის გამოვლინებას წარმოადგენს ისიც, რომ იგი მონაწილეობას იღებდა რადიო Euskadi-ის (ბასკების ენის) გადაცემებში "La Casa de la Palabra" (სიტყვების სახლი) (<https://blogs.eitb.eus/rogeblasco/2012/04/29/Francisco-Iopez-seivane-de-la-montana-palentina-a-los-confines-del-globo>).

საქართველო - ბასკების აკვანი? : საქართველოში ჩემი მოგზაურობის ერთ-ერთი ყველაზე გასაოცარი რამ იყო ჩვენი საერთო წინაპრების - იბერების აღმოჩენა. როგორც ომის შემდგომი დროის ყველა ესპანელს, ბავშვობაში მეც მასწავლეს, რომ პირენეის ნახევარკუნძულის პირველი დამსახლებლები იყვნენ კელტები და იბერები. კელტები ჩრდილოეთიდან შემოვიდნენ, იბერები კი სამხრეთიდან მოვიდოდნენ...

მათ, ვინც აქ მოდის ამ პრობლემის გასაცნობად, მე ვურჩევდი, რომ გადახედონ ჩემს წინა მატიანეს, სადაც მე ვახსენებ იბერიელების წარმომავლობას... ეს საკითხები მე უკვე გავაფართოვე ჩემს წიგნში „მომთაბარის ქრონიკები“ (2022 წ.). მაგრამ მკითხველთა ინტერესმა მიბიძგა, რომ აქაც გამემეორებინა. როგორც ჩანს, კელტები და იბერები ჩვენს ნახევარკუნძულზე აღმოსავლეთიდან მოვიდნენ, თუმცა ოფიციალურ ვერსიას იბერიელთა წარმოშობასთან დაკავშირებით ამჟამად ესპანეთში სძინავს ისტორიული განუსაზღვრელობის გაურკვეველობაში.

ამ პრობლემის გასარკვევად ვისარგებლე ჩემი ბოლოდროინდელი ყოფნით საქართველოში, მეორე იბერიაში... ჩემი გამოკვლევის შედეგები ღიად ტოვებს ბევრ კითხვას, რომლებიც სპეციალისტებმა რაც შეიძლება მალე უნდა განგვიმარტონ.

საქართველოს დიდი მდინარეა მტკვარი... როგორც ეს ხდება ყველა დიდ მდინარესთან, იგი იყო ცივილიზაციების აკვანი და რეგიონის ყველაზე შერეული მცხოვრებლების, განსაკუთრებით კი იბერიელების, დასახლების ადგილი (იბერი ნიშნავს მდინარეს). ბერძნები დღევანდელი საქართველოს

უმეტეს ნაწილს იბერიას (იბერთა ქვეყანას) უწოდებდნენ. ასევე უწოდებდნენ ჩვენს ნახევარკუნძულსაც...

საქართველოში საკმარისია ესპანელად მიგიჩნიონ, რომ ისე მოგესალმონ, როგორც შორეულ ბიძაშვილს.

და ეს არ არის ახალი ამბავი. ჯერ კიდევ XI საუკუნეში რელიგიურმა მწერალმა, ათონელმა ბერმა გიორგი მთაწმინდელმა ჩაიწერა ქართველი დიდებულების სურვილი დასავლეთ იბერიის ნახევარკუნძულზე წასვლისა იქ მცხოვრები ქართველების მოსანახულებლად...

აქ ყველა დარწმუნებულია, რომ ბასკები კავკასიური იბერიული ტომებიდან მოდიან. ისინი ენდოგამურად ცხოვრობენ თავიანთ მთებში და არც რომანიზებულნი არიან და არც სხვა ხალხებთან შერეულნი, რითაც ინარჩუნებენ თავიანთ ენას... მრავალი ცნობილი სპეციალისტის აზრით, აშკარად ჩანს, რომ ბასკი ხალხი შედგებოდა იბერიული ტომებისგან, რომლებიც აქ კავკასიის რეგიონიდან არიან მოსული და ნახევარკუნძულის ჩრდილოეთის მთებში დასახლებული. ეთნიკური, ენობრივი და კულტურული მახასიათებლები, რაც მათ განასხვავებს ნახევარკუნძულის დანარჩენი მცხოვრებლებისგან, უფრო მეტად განპირობებულია იმით, რომ ისინი ცხოვრობდნენ სხვა ხალხებთან შეურევლად.

ჩემს წინა მატრიანეში მე ავხსენი, რომ ნიკო მარი, ცნობილი ქართველი ენათმეცნიერი, მამით შოტლანდიელი, ჯერ კიდევ გასულ საუკუნეში უჭერდა მხარს იმ მოსაზრებას, რომელიც დადასტურდა მრავალი ამჟამინდელი ესპანელი არქეოლოგის აღმოჩენებით იმასთან დაკავშირებით, რომ იბერებმა ესპანეთში შემოიტანეს ცოდნა და ტექნიკა, რამაც საშუალება მისცა აქ მცხოვრებ ხალხებს, ნეოლითის ხანაში ნახევარკუნძულის ჩრდილოეთით დაემკვიდრებინათ ლითონის დამუშავების კულტურა.

ამ მოსაზრებას იზიარებდა ბარსელონას უნივერსიტეტის ანთროპოლოგიის ლაბორატორიის პროფესორი მიგელ ფუსტე (1919-1966 წწ.), ავტორი 1950-იან წლებში ურბიოლას გამოქვაბულში (მდებარეობს ბასკეთის რეგიონში მდებარე პროვინცია ნავარაში) ნაპოვნ ადამიანთა ნაშთების ანალიზის საფუძველზე. იგი, როგორც ანთროპოლოგი, სპეციალიზებულია პრეისტორიული ადამიანის ნაშთების შესწავლაში, განსაკუთრებით კატალონიური ქვეყნებიდან (<https://www.encyclopedia.cat/gran-enciclopedia-catalana/miquel-fuste-i-ara>).

ამ ადამიანთა ჩონჩხები, რომლებიც შესანიშნავ მდგომარეობაში იმყოფებოდა, აღმოაჩინეს ნეოლითის ხანის სპილენძის მაღაროში, რისთვისაც მათ "მწვანე კაცებს" უწოდებდნენ იმის გამო, რომ ამ ადამიანთა ნაშთები სპილენძის მარილებით იყო დაფარული. სავარაუდოდ, ისინი მეწყრის მოვარდნის შედეგად დაიღუპნენ. პროფესორ ფუსტეს მიერ ჩატარებული კვლევის მიხედვით, ურბიოლას სამკვალეში იყო სულ მცირე ოცდათხუთმეტი

ადამიანის ნაშთები, რომელთა სამოცი პროცენტი არასრულწლოვანი იყო. მათი უმეტესობა ეკუთვნოდა ხმელთაშუა ზღვის მკვიდრთა ტიპს. ისინი მრავლად სახლობდნენ ებროს ხეობაში (მდებარეობს იბერიის ნახევარკუნძულის ჩრდილო-აღმოსავლეთით), დანარჩენი ნაწილი კი დასავლეთ პირენეის ტიპს მიეკუთვნებოდა.

მათთან ერთად ფუსტემ გამოყო მესამე ჯგუფიც სომხური ან კავკასიური ტიპის ადამიანებისა. ეს უკანასკნელი ალბათ შეესაბამებოდა ლითონის მამიებელთა მცირე პოპულაციას, რომელიც დამკვიდრდა მთელ ნახევარკუნძულზე ბრინჯაოს ხანის ბოლოს.

გავრცელებული მოსაზრების მიხედვით, ნეოლითის ხანის ეს იდუმალი მოგზაურები აღმოსავლეთიდან მოვიდნენ და ასევე გამოჩნდნენ ჩრდილოეთ ესპანეთის სხვა გამოქვაბულებშიც. მათი საქმიანობა თითქმის ყოველთვის იყო დაკავშირებული სპილენძის მოპოვებასთან. ასე რომ, ჩრდილოეთ ესპანეთში, განსაკუთრებით კი ბასკეთის ქვეყანაში, მეტალურგიულ მრეწველობასთან დაკავშირებული ბუმი შემთხვევითი მოვლენა არ ყოფილა.

ფრანგი მეცნიერი ალექსანდრე ბოდრიმონი (1806-1880 წწ.) თავის მხრივ ამტკიცებს, რომ "დასავლეთის იბერები ემიგრაციაში წავიდნენ კავკასიიდან და თავიანთ ახალ ტერიტორიას იბერია დაარქვეს", ხოლო ფილიპონი, ამ საკითხის კიდევ ერთი აკრედიტებული მკვლევარი, უფრო შორს მიდის და ცდილობს დაამტკიცოს, რომ „იბერიელები აპენინებზე მისვლისას გაიყვნენ ორ დიდ ჯგუფად. ერთი მათგანი დამკვიდრდა იტალიის ნახევარკუნძულზე, მეორე კი გალიაში წავიდა (მოიცავდა საფრანგეთის, ლუქსემბურგის, ბელგიის, შვეიცარიის, ნიდერლანდებისა და გერმანიის ტერიტორიათა გარკვეულ ნაწილებს) და შეაღწია პირენეის ნახევარკუნძულის ორ ფერდობზე“.

თბილისის უნივერსიტეტის პროფესორმა გრეტა ჩანტლაძემ მომცა კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი მინიშნება ბასკების წარმომავლობის შესასწავლად. იგი ამ უნივერსიტეტში მრავალი წლის განმავლობაში ხელმძღვანელობდა ბასკოლოგიის კათედრას.

როგორც ცოცხალ ქვიშაში, ისე შევდივარ ჩემთვის განსაკუთრებით საინტერესო ამ მოვლენათა არსში. მირჩევნია, ფრთხილად გავზომო ჩემი ნაბიჯები და დავიმალო ცნობილი ქართველი ბასკოლოგის, პროფესორ ჩანტლაძის ავტორიტეტის ჩრდილში. მან მთელი თავისი ცხოვრება ბასკი ხალხის წარმოშობის შესწავლას მიუძღვნა. თავისი კვლევების შედეგად პროფესორმა გრეტა ჩანტლაძემ ბასკებისა და კავკასიელების დაკრძალვის რიტუალებს შორის ისეთი მსგავსება აღმოაჩინა, რომ ეთნოლოგიური სფეროს შესწავლა სრულად სცილდება მხოლოდ ტიპოლოგიურ რიტუალს. „როგორც ბასკეთში, ისე საქართველოში უძველესი ჩვეულებაა: როცა ვინმე კვდება, ღვინოს მიწაზე და საფლავზე ასხამენ. ასევე - ორივე ტრადიციაში ჩნდება ხე,

როგორც შუამავალი სხვა სამყაროსთან (ხეს რგავენ, როცა ვინმე იზადება და ჭრიან, როცა კვდება)“, - წერს იგი.

დიდმა გერმანელმა ენათმეცნიერმა ვილჰელმ ჰუმბოლდტმა (1767-1835 წწ.) დატოვა ფუნდამენტური ნაშრომები ბასკოლოგიაზე. იგი ჯერ კიდევ მე-19 საუკუნეში ამტკიცებდა, რომ იბერებმა (ბასკებმა) დატოვეს კავკასია, გადალახეს მცირე აზია და წავიდნენ ემიგრაციაში დასავლეთით.

ბასკ ისტორიკოსებს შორის ფართოდ არის მიღებული თეზისი ბასკთა კავკასიური წარმომავლობის შესახებ. როგორც ითქვა, გამოჩენილი მეცნიერი ნიკო მარი (1864-1934 წწ.), ავტორი თეორიისა იმის შესახებ, რომ კავკასიური, სემიტური და ბასკური ენები საერთო მარაგიდან მოდის, იბერებს და ბასკებს ძმურ ერებად თვლიდა. უფრო მეტიც, მან გაზედა დაეკონკრეტებინა ის მარშრუტი, რომლითაც ბასკი/იბერიელი ემიგრანტები გაემართნენ მტკვრის ხეობის გაყოლებით, მიჰყვნენ რიონს შავ ზღვამდე და შემდეგ გაემართნენ ამ ზღვის სანაპიროს ჩრდილოეთით, გადაკვეთეს აფხაზეთი, დატოვეს კავკასია და წავიდნენ პირენეის ნახევარკუნძულისკენ, სადაც მათზე უფრო ადრე უკვე იყო დამკვიდრებული ბევრი იბერიელი. სხვა ისტორიკოსები მიუთითებენ იმის შესაძლებლობაზეც, რომ ასევე არსებობდა მეორე მარშრუტიც, რომელიც ხმელთაშუა ზღვაზე გადადიოდა.

ენგელსმა დაადგინა, რომ იბერები, წინამორბედებისგან განსხვავებით, თავიანთ მიცვალებულებს ზურგზე მწოლიარეს მარხავდნენ. სწორედ ასეთ მდგომარეობაში იპოვეს მათი მრავალი ჩონჩხი და თავის ქალები, რამაც შესაძლებელი გახადა ამ ადამიანთა სხეულის ფორმის აღდგენა. იბერები იყვნენ მოკლე აღნაგობისა, ჰქონდათ წაგრძელებული თავის ქალა, ვიწრო შუბლი, წარბებისა და ლოყების გამოკვეთილი ფორმა, რაც მიუთითებს იმაზე, რომ ბასკები ამ რასის ამჟამინდელი წარმომადგენლები არიან. ენგელსის აზრით, ნეოლითურ პერიოდში ისინი არა მხოლოდ ესპანეთში, არამედ საფრანგეთშიც, ინგლისშიცა და გერმანიაშიც სახლობდნენ.

როგორც დამოწმებული მოსაზრებებითაც ჩანს, არაერთი ცნობილი სპეციალისტის აზრით, ბასკები პირენეის ნახევარკუნძულზე მოსული არიან კავკასიის რეგიონიდან, სადაც დასახლებული უნდა ყოფილიყვნენ ამ ნახევარკუნძულის ჩრდილოეთით მდებარე მთებში. თავიანთი ეთნიკური, ენობრივი და კულტურული მახასიათებლებით ეს ადამიანები განსხვავდებოდნენ ნახევარკუნძულის დანარჩენი მცხოვრებლებისგან, რაც განპირობებული იყო იმით, რომ ისინი ცხოვრობდნენ ენდოგამურად, სხვა ხალხებთან შერევის გარეშე.

ამ თვალსაზრისით ასევე საინტერესოა ის მოსაზრებაც, რომელიც საერთაშორისო მასშტაბის მქონე ერთ-ერთი ესპანური ორკესტრის დირიჟორმა რამონ ტორელიდომ, აღნიშნულ პრობლემასთან სრულიად დაუკავშირებელმა პიროვნებამ, მითხრა კავკასიის რესპუბლიკებში გამართული კონცერტებიდან დაბრუნების შემდეგ: „გაოცებული დავრჩი,

როცა იქაური ხალხური მუსიკა მოვისმინე. მას ისეთივე რიტმი ჰქონდა, როგორც ბასკურ სორციკოს (იგულისხმება ბასკების ტიპური ცეკვა)” (<https://www.elmundo.es/suplementos/cronica/2008/663/1214690404.html>.<https://a/bcblogs.adc.es/cronicas-nomada/europa/viajar-georgia-origen-vascos.html>).

რუბენ მენდოზა (Ruben Mendoza) - დაიბადა 1980 წელს. 2003 წლიდან ეწევა აქტიურ ჟურნალისტურ საქმიანობას. **რას მალავს ისტორია - ბასკები და ქართველები:**

„დავუბრუნდეთ ისტორიას და შევეცადოთ, ვისაუბროთ იმაზე, რაც ვიცით ბასკებისა და ქართველების სიახლოვის მაჩვენებელ კულტურულ და ისტორიულ ფესვებზე. ბასკური არის ერთადერთი არაინდოევროპული ენა დასავლეთ ევროპაში. იგი არაა დაკავშირებული რომელიმე ცოცხალ ან მკვდარ ენასთან. თუმცა, ცდილობდნენ დაემტკიცებინათ მისი სიახლოვე სხვადასხვა ენასთან, მათ შორის ძველ იბერიულ, ეტრუსკულ და ბერბერულ ენებთან. მათგან ყველაზე მეტად შემოთავაზებული იყო მისი სიახლოვე კავკასიურ ენათა ქართველურ ოჯახთან, განსაკუთრებით ქართულთან.

ბერძენი და რომელიც ისტორიკოსები თანამედროვე საქართველოს შესაბამის რეგიონს მოიხსენიებდნენ როგორც აღმოსავლეთ იბერიას, რომელიც გამოირჩეოდა დასავლეთ იბერიისგან, ანუ ესპანეთიდან და პორტუგალიიდან. ბერძენი გეოგრაფი სტრაბონი კავკასიის იბერებს დასავლელ იბერიელებად მოიხსენიებდა. მრავალი მეცნიერის აზრით, ეს ფაქტი ხაზს უსვამს მათ ეთნიკურ და ენობრივ ნათესაობას.

მე-20 საუკუნის დასაწყისში ფილოლოგებმა კიდევ უფრო მეტი არგუმენტი შეიმუშავეს ბასკებსა და ქართველებს შორის, ბასკურ და კავკასიურ ენებს შორის კავშირის დასამტკიცებლად. რა თქმა უნდა, არის ტიპოლოგიური მსგავსება ბასკურსა და ქართულს შორის. მაგალითად, ორივე ერგატიული ენაა...

ტიპოლოგიური პარალელები კარგია, მაგრამ ერგატიულობა და მრავალპიროვნული აგლუტინაციური სიტყვიერი მორფოლოგია არ არის საკმარისი ბასკურ და ქართულ ენებს შორის შესაძლო ნათესაური ურთიერთობის დასამტკიცებლად. ეჭვი ჩნდება ლექსიკური დამთხვევების ციტირების დროსაც. დღევანდელი ბასკი ფილოლოგების აზრით, მსგავსების მაძიებელთა უმეტესობამ ბადეები ძალიან ფართოდ გაშალა... თუმცა გენეტიკური კავშირი ბასკურ და ქართველურ ჯგუფებს შორის დღემდე დაუდასტურებელია. უფრო მეტიც, ხშირ შემთხვევაში პროტო-ბასკური ფორმები პროტოქართულ ფორმებთან არ არის შერწყმული; ამგვარად, ბევრი დამთხვევა ანაქრონულია...

მრავალი ენათმეცნიერი აღნიშნავს ბასკურ და ქართულ ენებს შორის უზარმაზარ ნათესაობას... თუმცა ეს ნათესაობა ჯერ არ არის მყარად დადასტურებული.

როგორც ვხედავთ, ორივე ქვეყნის ისტორია მართლაც გვთავაზობს საინტერესო მსგავსებას. რა მსგავსება შეიძლება გვქონდეს ჩვენ - ესპანელებს ქართველებთან? იმ უზარმაზარი მანძილის გათვალისწინებით, რომელიც ესპანეთსა და საქართველოს აშორებს ერთმანეთთან, ამის თქმა რთულია. 4000 კმ-ზე მეტი უნდა გავიაროთ, რომ ესპანეთის დედაქალაქი თბილისთან, საქართველოს დედაქალაქთან, სწორი ხაზით დავაკავშიროთ. ფაქტობრივად, ჩვენი ქვეყნის მცხოვრებთა უმეტესობამ ნამდვილად არ იცოდა და არც დღეს იცის რუკაზე საქართველოს დაფიქსირება. იგივე შეიძლება ითქვას პირიქითაც.

თუმცა, ჩვენ გვაქვს რაღაც, რაც აერთიანებს ჩვენს წარსულს და ბევრ თეორიას ბადებს. ქართველებიც და ესპანელებიც იბერები არიან, ძველი იბერიის მკვიდრნი.

თუმცა ისე არ არის, რომ ქართველები საქართველოში დამკვიდრებამდე ჩვენს ნახევარკუნძულზე ცხოვრობდნენ... მიწა, სადაც ჩვენ ვცხოვრობთ, არ არის ერთადერთი, რომელიც ცნობილი იყო როგორც იბერია. იმ ტერიტორიაზე, სადაც დღეს საქართველო მდებარეობს, საუკუნეების წინ აშენდა იბერიის სამეფო. ჩვენი ნახევარკუნძულისგან განსასხვავებლად, იგი ცნობილია როგორც კავკასიური იბერია, ან აღმოსავლეთ იბერია.

სახელწოდება იბერიის წარმოშობის შესახებ მრავალი მოსაზრება არსებობს. მათგან ყველაზე მეტად მიღებულია ის თვალსაზრისი, რომელიც მიუთითებს, რომ ეს სახელი მდინარე იბერს, ამჟამინდელ ებროს (უდიდესი მდინარე ესპანეთში) უკავშირდება.

ამ სახელწოდების ქართული წარმომავლობა ნაკლებად გასაგებია. იბერიის სამეფოს ეკავა დღევანდელი ქვეყნის (იგულისხმება საქართველო) აღმოსავლეთი ნაწილი, ხოლო დასავლეთი იყო კოლხეთი, მითიური ადგილი, სადაც იასონი ოქროს საწმისის საძიებლად წავიდა. ზოგი ამბობს, რომ ეს სახელწოდება მიღებულია ერთ-ერთი ადგილობრივი ტომის სახელის - სასპერის ფონეტიკური ევოლუციის შედეგად. კერძოდ, ამ სახელწოდების ჩამოსაყალიბებლად გავლილი გზა ასეთი იქნებოდა: სასპერი > სპერი > ჰპერი > იბერი. სხვა ვარიანტის მიხედვით, იყო მდინარე, რომელსაც იბერს ეძახდნენ და სწორედ მას უკავშირდება ამ სახელწოდების წარმოშობა.

ასეთია ის თეორიები, რომლებიც ერთმანეთთან აკავშირებს ორი იბერიის წინაპრებს. უფრო კონკრეტულად, ამ თეორიათა მიხედვით, ბასკები იბერთა ნაკლებად შერეული შთამომავლები არიან.

რის საფუძველზე კეთდება ეს დასკვნა? მათი ფიზიკური მსგავსებისა და ქართულ და ბასკურ ენათა სიახლოვის შედეგად. ფაქტობრივად, საქართველოსა და ბასკეთის გეოგრაფიულ სახელწოდებათა ჩამონათვალში მნელია იმის დადგენა, რომელი მათგანი რომელი ქვეყნის ადგილს ეკუთვნის. მაგალითად: ორბეთი, ურბინა, ზიარი, არდოტი, ქისტაური, არტანა, ამარიტა,

უპაზანი... ასევე შეგვიძლია განვმარტოთ სახელწოდება იბერია. იგი უკავშირდება ბასკურ სიტყვას - "ibai", რაც ბასკურად მდინარეს ნიშნავს...

დღევანდელი საქართველოს მცხოვრებლები იყვნენ მინერალური წიაღისეულის ერთ-ერთი საუკეთესო დამმუშავებლები. შესაძლებელია მათი ნაწილი სწორედ ამიტომ გადასახლდა პირენეის ნახევარკუნძულის ჩრდილოეთით, რომელიც მდიდარი იყო მნიშვნელოვანი სამთო მინერალების რესურსებით. ბერძენმა გეოგრაფმა და ისტორიკოსმა სტრაბონმა, მიუხედავად იმისა, რომ მას იბერიის ნახევარკუნძულზე ფეხი არასოდეს დაუდგამს, ამ რეგიონის შესწავლაც დაისახა მიზნად და მათი გეოგრაფიული სახელების დამთხვევასაც მიაქცია ყურადღება... თუმცა დარწმუნდა, რომ ამ ტერიტორიების მკვიდრ მოსახლეობას შორის არანაირი ეთნიკური და კულტურული ურთიერთობა არ არსებობდა.

რა უნდა ითქვას საბოლოოდ? რა აქვთ ისტორიულად ერთმანეთთან საერთო ბასკებსა და ქართველებს? უნდა ვაღიაროთ, რომ არ ვიცით. ამ პრობლემით დაინტერესებულთ აქვთ თავიანთი თეორიები და ბევრი მათგანი ხედავს მეტ-ნაკლებ კავშირს ორ ხალხს შორის. სიმართლე ისაა, რომ ქართველებსა და ბასკებს შორის ბოლო დროს მჭიდრო ურთიერთობა ჩამოყალიბდა. ბილბაო და თბილისი დამძობილებული ქალაქებია, ხუან ხოსე იბარეტქსეს კი ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის უნივერსიტეტის საპატიო დოქტორის წოდება მიენიჭა... დანარჩენი ისტორიაა (<https://www.cope.es/actualidad/sociedad/todo-tiene-un-por-que/noticias/por-que-los-espanoles-somos-primos-Ios-georgianos-20191002> 510743).

როგორც ქართული და უცხოური წერილობითი ძეგლებიდან და ესპანური ინტერნეტსაიტებიდან დამოწმებული მასალებიდან თვალნათლივ ჩანს, მათი ავტორების უმეტესობა არაორაზროვნად უჭერს მხარს ქართველებისა და ბასკების ეთნიკურ და ენობრივ ნათესაობას და აქტიურად ცდილობს ამის დამადასტურებელი არგუმენტების მოძიებას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. აპიანე, 1959: – აპიანე, მითრიდატეს ომების ისტორია, თბილისი, 1959.
2. გაბაშვილი, 1956: – გაბაშვილი ტ., მიმოსლვა, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა, ლექსიკონი და საძიებლები დაურთო ელ. მეტრეველმა, თბილისი, 1956.
3. კეკელიძე, 1956: – კეკელიძე კ., ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, თბილისი, 1956.
4. მარტინა, 1972: – მარტინა მინტეგი ბილბაო, ჩემი ბასკეთი, თბილისი, 1972.
5. სირაძე, 1980: – სირაძე რ., წერილები, თბილისი, 1980.

6. შარდენი, 1975: – მოგზაურობა საქართველოში, თბილისი, 1975.
7. ძველი ქართული., 1967: – ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, თბილისი, 1967.
8. ძიძიგური, 1978: – ძიძიგური შ., ბასკები და ქართველები, თბილისი
9. <https://blogs.eitb.eus/rogeblasco/2012/04/29/Francisco-Iopez-seivane-de-la-montana-palentina-a-los-confines-del-globo>
10. <https://www.encyclopedia.cat/gran-enciclopedia-catalana/miquel-fuste-i-ara>
11. <https://www.elmundo.es/suplementos/cronica/2008/663/1214690404.html>.
<https://abcblogs.adc.es/cronicas-nomada/europa/viajar-georgia-origen-vascos.html>
12. (<https://www.cope.es/actualidad/sociedad/todo-tiene-un-porque/noticias/por-que-los-espanoles-somos-primos-los-georgianos-20191002510743>).